

Enrico Ferri: Die positive kriminalistische Schule in Italien. Deutsche Übersetzung von Röder, Frankfurt a. M. 1902.

(Ե. Ֆերրի. Ոճրութենական Դրամատիկ ԴՊՐՈՅԸ ԻՏԱԼԻԱՅՈՒՄ: Գերմ. թարգմ. Ռիդերի, Փրանկֆուրտ Մ. վ. 1902.)

Անցեալ տարուայ սեպտեմբեր ամսին Պետերբուրգում *) գումարուեց ոճրագէտներէ կամ կրիմինալիստներէ միջազգային բազմամարդ կոնգրէսը, որին մասնակցում էին կուլտուրական գրեթէ բոլոր երկրներից հեղինակաւոր մասնագէտներ: Կոնգրէսը բացուեց Ռուսաց արդարադատութեան մինիստրի մի ճառով, որով նա իր համակրութիւնը յայտնեց այն նոր ուղղութեան, որ սկսում է տիրապետող հոսանք ստեղծել ոճրագիտութեան մէջ:

Թէ առհասարակ որն է ոճրագիտական այդ նոր ուղղութիւնը, ինչ է իսկապէս նրա բովանդակութիւնը և ինչով է նա տարբերուում իր նախորդ հին ուղղութիւնից, այդ հարցերի մասին մեզ մանրամասն, պարզ և որոշ տեղեկութիւններ է տալիս մեր ժառանգախօսութեան վերնագիրը կրող աշխատութիւնը, որ պատկանում է իտալացի յայտնի կրիմինալիստ Էնրիկօ Ֆերրիի գրչին և որի գերմաներէն նոր լոյս տեսած թարգմանութիւնը մենք ի նկատի ունենք:

Եւրոպական գրեթէ բոլոր երկրներում ներկայումս գործածուող պատժական օրէնսդրութիւնները իրանց ամբողջ էութեամբ հիմնուած են ոճրագիտական հին կամ կլասսիկական ուղղութեան հայեցողութեան և տեսութեան վրայ: Այդ շկոյան ծագել է Իտալիայում 18-րդ դարու վերջերին գլխաւորապէս Իտալիայի յայտնի իրաւագէտ Բեկկարիայի շնորհիւ և մինչև 19-րդ դարու կէսը խոշոր ազդեցութիւն է թողել եւրոպական բոլոր երկրների պատժական իրաւունքի վրայ: Մի խօսքով ոճրագիտական հին կամ կլասսիկական դպրոցը կազմում է ժամանակակից քաղաքակրթուած տէրութիւնների պատժական օրէնսդրութեան միակ ու գլխաւոր հիմքը:

19-րդ դարու ընթացքում մարդկութիւնը անտեսական, կուլտուրական և բարոյական խոշոր յառաջադիմութիւն անելով, մի շարք թերութիւններ նկատեց և՛ գոյութիւն ունեցող պատժական իրաւունքի մէջ: Իտալիայում ծնունդ առաւ ոճրագիտական մի նոր դպրոց, որ յայտնի է «ոճրագիտական նոր կամ դրական շկօլա» անունով: Ոճրագիտական կամ կրիմինալիստական դրական դպրոցի հիմնագիրը ամենայն իրաւամբ համարում է իտալացի աշխարհահռչակ գիտնական Ֆեդարէ Լոմբրոզոն:

*) Տես «Մուրճի» 1902 թ. № 10 ներք. տեսութ.

1872 թ. Լոմբրոզոն մի բոլորովին նոր ճանապարհ հարթեց պատժական օրենսդրութեան ուսումնասիրութեան համար: Նա Խալիլայի տէրունական զանազան բանտերում գտնուած ոճրագործներին սկսեց ժողովրդական տեսակէտից ուսումնասիրել և այդ գիտնական ուսումնասիրութեան արդիւնքները ամփոփեց իր առաջին աշխատութեան մէջ, որի առաջին հրատարակութիւնը լոյս տեսաւ 1876 թ. «L'uomo delinquente» վերնագրով: Այդ աշխատութեան առաջին տպագրութիւնը գիտնական աշխարհի կողմից ցանկալի ուշադրութեան չ'արժանացաւ, որովհետեւ Յ. Լոմբրոզոն իր ուսումնասիրութեան մէջ ներկայացրել էր միայն մերկ փաստեր և վիճակագրական տեղեկութիւններ, առանց ընդհանուր գիտնական եզրակացութիւններ անելու, որոնք միայն կարող էին ընդունակ լինել գիտնական, ղլխաւորապէս իրաւաբանական աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւելու: Երկու տարի անցնելուց յետոյ լոյս տեսաւ Լոմբրոզոի գիտնական գրուածքի երկրորդ, աւելի ճիշտ և լուսաբանուած հրատարակութիւնը, որի հետ միաժամանակ լոյս տեսան և նրա երկու արժանաւոր հայրենակիցների՝ Ռաֆայէլ Գարոֆալօի և Էնրիկօ Ֆերրիի ոճրագիտութեան վերաբերեալ աշխատութիւնները. վերջին երկու գրուածքները ոչ այլ ինչ էին ներկայացնում, եթէ ոչ Լոմբրոզոի հաղորդած փաստերի հիման վրայ կազմած ընդհանուր գիտնական եզրակացութիւնները: Առաջին հեղինակի աշխատութիւնը կրում է «Ոճրագործութիւն», իսկ երկրորդին «Կամքի ազատութեան բացասումն և պատասխանատուութեան թէորիան» վերնագիրը: Վերոյիշեալ երեք գիտնական գործերը հարթեցին ոճրագիտական նորագոյն դպրոցի համար ճանապարհ, որը յետոյ գիտնական տեսակէտից ահագին նուաճումներ արեց քաղաքակրթուած գրեթէ ամբողջ աշխարհում: Այժմ աշխատենք համառօտ կերպով ծանօթացնել, թէ ինչու մէկ է կայանում ոճրագիտական այդ երկու դպրոցների կամ ուղղութիւնների տարբերութիւնը և ինչ է իւրաքանչիւրի բովանդակութիւնը բնա է. Ֆերրիի նորագոյն աշխատութեան:

Կրեմինապիստ Ֆերրին հաստատում է, որ ոճրագիտական հին կամ կլասիկական դպրոցը պաշտպանում է գետեմիսնիստական հայեցակէտն և ընդունում է ժողովրդային կամքի ազատութիւնը: Անհատը ոճիր է գործել, որովհետեւ նա այդ ցանկացել է, ուրեմն և նա պարտաւոր է զրա համար իր արժանի պատիժը կրելու: Այն ինչ ոճրագիտական նոր կամ պոզիտիւ (զրական) շկոյան պաշտպանում է ինդետեմիսնիստական հայեցակէտը և բացատրում է ժողովրդային կամքի ազատութիւնը, ուրեմն և ոճրագործի բարոյական պատասխանատուութիւնը: Ըստ

վերջին ուղղութեան իւրաքանչիւր ոճրագործ իր չըջափայրի արդիւնքն ու ծնունդն է, իսկ այդ չըջափայրը որոշ չափով սահմանափակում կամ բոլորովին խանգարում է նրա կամքի ազատութիւնը։ Դատաւորները բարոյապէս պարտական են աւելի մարդասիրական վերաբերմունք ցոյց տալ դէպի յանցագործի անձնաւորութիւնը և նրա գործած յանցանքի կամ ոճիրի արժանները որոնել հասարակական բացասական կարգերի մէջ։ Ոճրագործին չը պէտք է պատժել նրա գործած մեղքի համար, որովհետեւ ոչ ոք ոչնչով մեղաւոր չէ, այլ միմիայն նրա համար, որպէս զի մարդկային հասարակութիւնը պաշտպանուած լինի վտանգաւոր արարածներէ, և վերջապէս դատաւորը պէտք է գործ ունենայ ոչ թէ յանցանքի, այլ յանցաւորի հետ, ինչպէս որ բժիշկը բժշկում է ոչ թէ հիւանդութիւնը, այլ հիւանդին։ Պատժական օրէնսդրութեան նպատակը պէտք է լինի կուել և զինուել ոճրագործութեան դէմ, որ հասարակական մի բացասական երևոյթ է ներկայացնում, իսկ դատաւորի պարտականութիւնը պէտք է լինի որոշել, թէ իր հիւանդ ոճրագործը հիւանդութիւնների ո՞ր կատեգորիային է պատկանում։ Է. Ֆերբին իր աշխատութեան մէջ տարբերում է երեք տեսակ գործօններ, որոնք ազդում են ոճրագործութեան որակի վրայ։ Այդ գործօններն են. մարդաբանական, կլիմայական և սոցիալական։

Ինչ վերաբերում է մարդաբանական գործօնին, նա հիմնուած է ժառանգականութեան օրէնքի վրայ։ Ինչպէս իւրաքանչիւր անհատ, այնպէս էլ ոճրագործը իր ծնունդու հետ միասին ժառանգում է մի շարք զրական և բացասական յատկութիւններ, որոնք նրա բնաւորութեան կազմակերպութեան համար ահագին դեր են կատարում և խոշոր ազդեցութիւն գործում ոճրագործի կատարած ոճիրի որակի վրայ։ Դրա համար էլ շատ կարևոր է ուսումնասիրել իւրաքանչիւր ոճրագործի անհատական հոգեբանութիւնը, հասկանալու համար՝ թէ ինչն է զրդել այդ մարդուն մի որեւէ ոճիր գործելու։ Ոճրագիտութեան մէջ մարդաբանական գործօնի ուսումնասիրութեան խոշոր նըշանակութեան վրայ առաջին անգամ մատնացոյց է արել և շեշտել Յ. Լոմբրոզօն, որով նա դրա համար գրեթէ մի առանձին գիտութիւն է ստեղծել և մեծ հռչակի արժանացել։

Ոճրագործութեան մարդաբանական գործօնին է պատկանում և ցեղային կամ բնասպայական բնաւորութիւնը։ Գիտութիւնն արդէն ապացուցել է, թէ ցեղական ազդեցութիւնը որքան զօրեղ է ազդերի և մարդկանց պատմութեան վրայ։ Յայտնի է արդէն, որ Իտալիա թերակղզու ազգաբնակչութիւնը բոստ

իր բասսայական յատկութիւնների երկու զլխաւոր մասերի է բաժանուած։ Ազգաբնակութեան այն մասը, որ ապրում է իտալիայի հարաւային մասում, համեմատաբար աւելի մաքուր է պահպանել իր ցեղային՝ բասսայական յատկութիւնները, քան թէ հիւսիսային մասում ապրող իտալացիները, որոնք իրանց պատմական կեանքի ընթացքում՝ աւելի յաճախ և շատ են իտալուեւել օտար տարրերի՝ ժողովրդների հետ։ Դրա համար գործութիւնների երկու զլխաւոր և միմիանցից բաւական տարբեր հոսանքներ իտալիայի հիւսիսային և հարաւային մասերի ազգաբնակութեան համար խիստ բնորոշող։ Օր. իտալիայի հարաւային մասում մարմիններ վիրաւորելու դէպքերը աւելի սաստիկ են զարդացած և մարդասպանութիւններ աւելի յաճախ են տեղի ունենում, քան թէ հիւսիսային մասում, որտեղ աւելի շատ են պատահում այն տեսակ ոճրագործութիւնները, որոնց նպատակն է ուրիշի սեպհականութեանը բռնի կերպով տիրանալ, լինի դա գողանալով կամ աւելի թկնի ոճիրներ գործելով, ուրիշ խօսքով իտալիայի հիւսիսային մասում կեանքի դէմ կատարուած ոճրագործութիւնները աւելի սակաւ են պատահում։

Երկրորդ գործօնը կլիմայականն է, որ նեարդերի միջոցով մեծ ազդեցութիւն է գործում մարդուս մտաւոր գործութիւնների վրայ։ Վաղուց արդէն յայտնի է, թէ եղանակը և ընդհանրապէս կլիմայական պայմանները ինչպիսի խոշոր ազդեցութիւն են գործում ինչպէս անհատի, այնպէս էլ ոճրագործի տրամադրութեան վրայ։ Է. Ֆերրին և զեռ նրանից առաջ մի քանի ուրիշ ոճրագէտներ վիճակագրական տեղեկութիւններով հաստատել են, որ տարուայ եղանակների փոփոխութիւնը մեծ ազդեցութիւնը է գործում ոճրագործութիւնների որակի վրայ և բնորոշում է նրանց։ Օր. գարնանը և ամառը տեղի ունեցած ոճրագործութիւնների ամենամեծ տոկոսը բարոյակալութեան դէմ է ուղղուած լինում, քան թէ ձմեռը, երբ ոճրագործութիւնները մարդկային սեպհականութիւնների դէմ են պատահում։

Է. Ֆերրին իր նախորդ Յ. Լոմբրոզօի նման բոլոր ոճրագործներին բաժանում է 5 կատեգորիաների, որոնք են. բնածին-խելագար, սովորած, պատահական և կրքոտ կամ իմպուլսիւ ոճրագործներ։

Ոճրագիտական երկու միմիանցից տարբեր դպրոցները զանազան տեսակ են վերաբերւում դէպի վերոյիշեալ կատեգորիաներին պատկանող ոճրագործները։ Հին կամ կլասիկական

դպրոցը բոլոր ոճրագործներին պատժով է վարձատրում, այն ինչ ոճրագրիտական նորագոյն գրական շկոլան իր գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնում է սոցիալական առողջապահութեան վրայ: Ֆերրիի կարծիքով սոցիալական կեանքում պատիժը ոճրագործութեան վերաբերմամբ ճիշտ այն դերը պէտք է կատարի, ինչ որ բժշկական գիտութիւնը մարդկային հիւանդութեան վերաբերմամբ: Հին կամ կլասսիկական դպրոցը նման է այն բժշկին, որ հիւանդին դեղեր է տալիս այն ժամանակ, երբ արդէն որոշուել և հաստատուել է նրա հիւանդութիւնը, այն ինչ ոճրագրիտական և նորագոյն ուղղութիւնը աշխատում է այնպիսի միջոցների գիմել, որ ոչ մի հիւանդութիւն չը ծնուի, ուրիշ խօսքով նա նման է այն բժշկին, որ վաղորօք է աշխատում հիւանդութեան երեան դալու առաջն առնել:

Բացի դրանից ոճրագրիտական հին և նոր ուղղութիւնները միմիանցից զանազանում են և պատժի նպատակի տարբեր ըմբռնողութեամբ: Ոճրագրիտական կլասսիկ դպրոցը պատժի համար ընդունում է մի ընդհանուր միջոց՝ բանաւ երբ մի անհատ որեւէ ոճիր է գործել, նրա համար դատաւորը որոշում է բանտարկութիւն ենթադրենք երկու տարի ժամանակով: Չը նայելով, որ ոճրագործը կարող է իր բանտարկութեան ժամանակամիջոցի լրանալուց առաջ ուղղուել և իրան շրջապատող հասարակութեան համար անվտանգ մարդ դառնալ, բայց այնուամենայնիւ կլասսիկական դպրոցին պատկանող դատաւորը այդ հանգամանքի վրայ բոլովին ուշադրութիւն չէ դարձնում, ասելով, որ ոճրագործը բանտում պէտք է մնայ ճիշտ երկու տարի: Բայց կարող է և պատահել, որ ոճրագործը բանտում երկու տարի մնալուց յետոյ էլ ցանկալի կերպով չ'ուղղուի և սոցիալական կեանքի համար անպէտք մնայ, դրա վրայ էլ վերոյիշեալ դատաւորը ուշադրութիւն չէ դարձնում, ասելով, որ, իր համար այդ միեւնոյնն է, և ոճրագործն իր պարտքը վճարել է այն ժամանակ, երբ լրացել է նրա բանտարկութեան ժամանակամիջոցը: Այն ինչ ոճրագրիտական նորագոյն գրական դպրոցը բոլոր ոճրագործների համար չէ ընդունում մի ընդհանուր պատիժ, այլ վերջինս ցանկանում է անհատականացնել Օր. պատահական և կրքոտ ոճրագործների համար նա առաջարկում է այնպիսի պատիժ, որ ընդունակ է վնասուած մարդկանց մի կերպ վարձատրել, իսկ միւս կատեգորիաներին պատկանող ոճրագործների համար Ֆերրին առաջարկում է նրանց անորոշ ժամանակով չէզոքացնել և նպատակայարմար կերպով տեղաւորել մի այնպիսի հիմնարկութեան մէջ միայն այն ժամանակ, երբ նրանք սոցիալական տեսակէտից կը բժշկուեն և նորից ընդունակ կը

դառնան հասարակութեան մէջ նորմալ կեանք անցկացնելու։ Ֆերրիի կարծիքով բանտարկութիւնն որոշ ոճրագործների վերայ շատ անգամ աւելի բացասական և ապականիչ ազդեցութիւն է թողնում, քան ընդհակառակը։ Ամենածանր ոճրագործներին չէզոքացնելու ժամանակ Ֆերրին առաջարկում է գիտնական առաջնորդութիւն նրանց ուղղելու համար, ինչպէս որ վարւում են հոգեկան հիւանդների հետ զանազան դժատներում, որովհետև ոճրագիտական վիճակագրութիւնը արդէն հաստատել է, որ զրեթէ բոլոր ծանր ոճրագործների վարմունքի գլխաւոր պատճառը նրանց պատալոգիական—աննորմալ գրութիւնն է։ Ոճրագիտական-մարդաբանական դպրոցի ամենափայլուն ներկայացուցիչ Յ. Լամբրոզոն էլ ընդունում է, որ հարիւր ոճրագործներից մօտ 35-ը բնածին ոճրագործներ են, այսինքն իրանցից ներկայացնում են այնպիսի հիւանդոտ և աննորմալ արարածներ, որոնք նորմալ մարդկանցից զանազանում են իրանց անատոմիական (մարդակազմական) տարբեր ֆունկցիաներով և ֆիզիքական ու մտաւոր տարբեր գործունէութեամբ։ Սրանից պարզ երևում է, որ ոճրագիտական նորագոյն ուղղութեան պատկանողները պաշտանում են այն գլխաւոր միջոցը, որի շնորհիւ միայն կարելի է ոճրագործութեան առաջն առնել և նրան ըստ կարելւոյն արմատախիլ անել։ Ծովային աւազակութիւնը միջին դարերում շատ տարածուած մի ընդհանուր ու սովորակար երևոյթ էր, և սօցիալական այդ չարիքի առաջն առան ոչ թէ այն ժամանակ սահմանուած սարսափելի պատիժներն ու խրախուսան օրէնքները, այլ նաւագնացութիւնը, երբ վերջինս սկսեց հետզհետէ ծաղկել և կատարելագործուել։ Եւ յիշելի ոճրագիտական նորագոյն դպրոցը բանական, ազատամիտ և առաջադէմ մի ուղղութիւն է ներկայացնում, որ ոճրագործութիւնը համարում է իբրև հասարակական մի երևոյթ, աշխատում է որոշել նրա բազմազան պատճառները, առողջ քննադատութեան է ենթարկում կուլտուրական զանազան երկրների պատժական օրէնսդրութիւնների մէջ ընդունուած անհիմն և աննպատակայարմար ձեականութիւնները և վերջապէս որոշում է պատժական միջոցների բնաւորութիւնն ու ազդեցութիւնը։ Այդ շկոյան է միայն ցոյց տալիս, որ օրէնսդրւների գլխաւոր նպատակը պէտք է լինի այնպիսի միջոցների զիմել, որոնք ընդունակ են ոճրագործութեան երևան դալու առաջն առնել և միայն ծայրայեղ դէպքերում զիմել պատիժների գործադրութեան։ Բացի դրանից վերոյիշեալ դպրոցը պահանջում է, որ իրաւաբանները մանրազնին ուսումնասիրութեան ենթարկեն ոճրագործների

հոգեկան զրութիւնը, որպէսզի կարելի լինի համոզուել, թէ այդ ոճրագործները յիշաւի արժանի են իրանց անուան, թէ միայն հիւանդ արարածներ են, արդեօք նրանց տեղերը բանտերը, թէ ուղղիչ ապաստարաններ են: Կարծում ենք այսքանը բաւական է ոճրագիտական երկու ուղղութիւնների կամ զպրոցների միմիանց վերաբերմամբ ունեցած տարբերութիւնը ցոյց տալու համար: Բայց կարեւոր ենք համարում այստեղ աւելացնել և այն, որ մի քանի կրիմինալիստների կարծիքով էլ վերոյիշեալ երկու շկոյաների մէջ սկզբունքի ոչ մի տարբերութիւն գոյութիւն չ'ունի, այլ ընդհակառակը ոճրագիտական նոր կամ մարդաբանական դպրոցը ղեկավարւում է հին շկոյայի աւանդութիւններով և առաջ է ընթանում նրա ընդգծած ճանապարհով: Վերոյիշեալ կրիմինալիստները կարծում են, որ կլասիկական կամ հին շկոյային պատկանող ոճրագէտներն էլ հետեւել են կեանքին, օգտուել են դատաստանական բժշկութիւնից և պսիխիատրիայի ու ոճրագործական վիճակագրութեան (Kriminalstatistik) ցուցումներէյ և այլն:

Հետևապէս, նրանց կարծիքով, գոյութիւն ունի միայն մի շկոյա, այն է ոճրագիտութիւնը, որ հետզհետէ առաջիգիմելով և օգտուելով իր օժանդակ մի քանի գիտութիւններից, պատժի վրայ նայում է իբրև մի միջոցի, որի նպատակն է զիմագրել ոճրագործութեան, և այդ միջոցի մէջ են մտնում և նախազգուշական ու կրթական նկատումները:

Այդ օժանդակ գիտութիւններից, որոնք ոճրագիտութեանը խոշոր ծառայութիւն են մատուցել, աչքի ընկնողները հետեւեալներն են. ոճրագիտական սոցիոլոգիա (kriminal-sociologie), ոճրագիտական մարդաբանութիւն (kriminalantropologie), և պսիխիատրիա (psychiatrie):

Մի բանում միայն ոճրագիտութեան երկու ուղղութիւնների խոշոր ներկայացուցիչներն էլ սկզբունքով համաձայն են, այդ այն է, որ ներկայ տէրութիւնների պատժական օրէնսդրութեան մէջ ժամանակի պահանջների համեմատ պէտք է բեֆորմներ մտցնել: Այդ հանգամանքի վրայ մատնացոյց արեց նորբա և Լայպպիգի համալսարանի նորընտիր բեկաոր պրոֆ. Դ-ր Վախ իր բեկտորական ճառով, որի նիւթը կաղնում էր ոճրագիտական երկու դպրոցների քննադատութիւնը: Կլասիկ ուղղութեան պատկանող յայտնի իրաւագէտ Վախը նոյնպէս պաշտպանում է այն միտքը, որ առհասարակ բոլոր տէրութիւնները պէտք է որոշ փոփոխութեան ենթարկեն իրանց պատժական օրէնսդրութիւնները: Բայց փոփոխութիւն ասելով նա չէ հասկանում այն արմատական կերպարանափոխութիւնը, ինչպէս

որ պահանջում են ոճրագիտական նոր կամ պոզիտիւ դպրոցի ներկայացուցիչները, այլ ցանկանում է պատժական օրէնսդրութեան աւելի մեղմ և չափաւոր մշակումն:

Նա անժամանակ է համարում պոզիտիւիստ կրիմինալիստներին այն ցանկութիւնը, երբ նրանք աշխատում են պատժական օրէնսդրութեան հիմունքները արմատական փոփոխութեան ենթարկել, բայց միեւնոյն ժամանակ ընդունում է, որ իւրաքանչիւր տէրութեան պատժական օրէնսդրութեան մէջ պէտք է շեշտուած լինի արդարութեան և նպատակայարմարութեան գաղափարը և բոլորովին մաքրուած լինի վնասակար ձեւականութիւններից: Այդօրինակ ձեւականութիւնների տակ վերոյիշեալ գիտնականը հասկանում է տառի յաղթութիւնը ոգու վերաբերմամբ, խօսքինը՝ նպատակի, ձեինը՝ իսկական կենսական արժէքի հայլն: Վախի կարծիքով անտանելի է այն բանը, երբ պատժուում է մէկը, որ իսկապէս մեղաւոր չէ կամ երբ մէկին պատժական օրէնսդրութեան ձեական որևէ յօդուածը աւելորդ և դուր տեղը պատիժ է սպառնում: Նա փաստերով մասնացոյց է անում գերմանական օրէնսդրութեան մէջ գոյութիւն ունեցող մի շարք ձեական յօդուածների վրայ, որոնք դատաւորների համար արգելք են հանդիսանում ոճրագործների յանցանքի և պատժի համեմատական կամ համապատասխան չափը գտնելու: Պրոֆ. Վախի կարծիքով պատժական օրէնսդրութեան մեղմ կամ չափաւոր մշակումը ոչ թէ նոր հորիզոններ, այլ նոր հեռանկարներ է բաց անում, որոնց զլխաւոր նպատակը մարդկութեան երջանկութիւնն է: Նա թէև ընդունում է, որ առհասարակ դժուար է պատժական օրէնսդրութիւնը ամենակատարեալ կերպով մշակել, բայց հեշտ է համարում այդ օրէնսդրութեան մէջ արդէն անպէտք ձանաչուած յօդուածները լաւ յօդուածներով փոխարինել և որքան կարելի է՝ չը մոռանալ ու բարձր պահել մարդասիրութեան, մեղմութեան, դատարարակութեան և փրկութեան սկզբունքը:

Լ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ